

Motion till riksdagen 2006/07:Fi217

av **Josefin Brink m.fl. (v)**

Krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ska säkerställa att kollektivavtal kan och ska krävas vid all offentlig upphandling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ska ratificera ILO:s konvention 94.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ska undanröja de hinder som kan finnas mot beslut om krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling.

2 Offentlig upphandling

Varje år köper vi i Sverige, med offentliga medel, varor och tjänster för runt 400 miljarder kronor. På EU-nivå handlar det om 1 000 miljarder euro, eller 14 % av EU:s samlade bruttonationalprodukt. Stat, kommun och landsting i Sverige ställer i dag ytterst sällan några etiska krav på sina leverantörer vad gäller krav på kollektivavtal, efterlevnad av deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna och ILO:s kärnkonventioner. Det är ett problem eftersom de offentliga institutionerna är betydelsefulla ekonomiska aktörer, både här hemma och på den internationella marknaden.

3 Kollektivavtalsmodellen

I Sverige har arbetsmarknadens parter ansvar för att reglera villkoren på arbetsmarknaden. Vissa villkor, t.ex. löner, regleras inte alls genom lag. Kollektivavtal är det dominerande instrumentet i Sverige för att tillförsäkra de en-

Fel! Okänt namn på

skilda arbetstagarna det skydd som de i andra länder tillerkänns genom lagstiftning.

Före införandet av lagen om offentlig upphandling (LOU) 1992 och en dom av Kammarrätten i Stockholm (dom 1995-03-28 mål nr 1713-1995) var det ansett som en självklarhet att en upphandlande enhet inom stat, kommun eller landsting skulle kunna ställa krav på att de entreprenörer som skall utföra tjänster åt oss skattebetalare inom t.ex. vård och omsorg hade kollektivavtal. Det var en garanti för att entreprenören inte använder försämrade löne- och anställningsvillkor för de anställda som konkurrensmedel, s.k. social dumping. Det garanterade också att stat, kommun eller landsting inte bidrog till att urholka kollektivavtalsmodellen.

Kollektivavtalen har en bred täckning på den svenska arbetsmarknaden. På arbetstagar sidan är ca 80 % av arbetstagarna fackligt anslutna och över 90 % av alla arbetstagare omfattas av kollektivavtal eftersom de har en rättsligt normerande verkan och även gäller oorganiserade arbetstagare. Det är av denna anledning som det inte funnits några behov för staten att genom lagstiftning eller på annat sätt utsträcka ett kollektivavtal till att gälla alla arbetstagare inom ett geografiskt område eller viss bransch (erga omnes).

4 EG-rätten och kollektivavtalen

EG-rättens eventuella påverkan på den svenska arbetsmarknadsmodellen övervägdes noga i samband med Sveriges anslutning till EU. I den dialog mellan Sverige och EG-kommissionen som följde under 1993 bekräftades den gemensamma uppfattningen att några förändringar i den svenska arbetsmarknadsmodellen inte var påkallade.

Också vid förhandlingarna om utstationeringsdirektivet (96/71/EG) antog man ett danskt och svenskt förslag där man skulle kunna jämställa den danska och svenska typen av kollektivavtal med erga omnes, dvs. allmängiltigförklarande av kollektivavtal.

När Sverige sedan genomförde utstationeringsdirektivet genom lag (1999:678, utstationeringslagen) konstaterade regeringen att kollektivavtal har hög täckningsgrad på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadens parter delade regeringens uppfattning om att det svenska kollektivavtalssystemet inte behövde förändras, och de menade att det låg i båda sidors intresse att även utländska företag tillämpar svenska avtalsvillkor.

Mot den här bakgrunden måste man uppfatta att det finns en hög legitimitet i Sverige för att staten, kommuner och landsting skall ställa krav på kollektivavtal vid upphandlingar och att man annars riskerar att urholka ett mycket effektivt system att upprätthålla löne- och anställningsvillkor.

5 Så kan kollektivavtalsmodellen upprätthållas

I rättspraxis från länsrätten och i den politiska debatten har det anförts hinder mot möjligheten att ställa krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling. Frågan om det finns hinder för Sverige att lagstifta om att ställa sociala, etiska och miljömässiga krav vid offentlig upphandling har utretts av den s.k. Upphandlingsutredningen (SOU 2006:28). I utredningens betänkande drar man slutsatsen att det inte finns rättsliga hinder i vare sig EG-rätten eller svensk lagstiftning, att ställa sociala, etiska och miljömässiga krav vid upphandling.

Eftersom den offentliga sektorn är en stor ekonomisk aktör bör krav på kollektivavtal ställas vid all offentlig upphandling för att motverka social dumping. Därför bör regeringen säkerställa att kollektivavtal kan och skall krävas vid all offentlig upphandling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 ILO konvention 94

ILO:s konvention 94 är inte undertecknad och ratificerad av Sverige. Anledningen till att Sverige inte ratificerat konventionen är att social dumping hittills har motverkats genom kollektivavtalsmodellen. I dag när den svenska kollektivavtalsmodellen är utmanad borde Sverige däremot ratificera konvention 94 för att motverka social dumping. ILO konvention 94 stadgar följande:

Kontrakt, å vilka denna konvention äger tillämpning, skola innefatta klausuler, vilka tillförsäkra vederbörande arbetare lön (inklusive olika sorts tillägg), arbetstid och övriga arbetsvillkor, som icke äro mindre gynnsamma än A) de som gäller enligt kollektivavtal eller annat godtaget förhandlingssystem, skiljedom eller nationell lagstiftning för arbete av samma art inom vederbörande yrke eller näringsgren i närmast jämförbara område, eller B) den allmänna standard som tillämpas av arbetsgivare tillhörande samma yrke etc..

ILO konvention 94 slår alltså fast att offentliga myndigheters upphandling ”skall” innehålla klausuler som garanterar arbetare löner, arbetstid och andra arbetsvillkor som inte är mindre förmånliga än de som finns i kollektivavtal för arbete av samma sort i den bransch och i det område där arbetet utförs. Vänsterpartiet anser att det är hög tid att Sverige ratificerar ILO konvention 94 eftersom det kan bidra till att upprätthålla goda löne- och anställningsvillkor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

När det gäller ILO 94 svarar inte Upphandlingsutredningen fullt ut på frågan om det finns några hinder för ratificering. Man ser problem med några skillnader mellan EU:s utstationeringsdirektiv och konventionen. Man vill dock inte överdriva skillnadernas betydelse. Utredningen ser också frågetecknen kring Sveriges lagkompetens i förhållande till EG-rätten. Därför lämnar man frågan obesvarad.

Fel! Okänt namn på

Om EG-rätten skulle hindra krav på kollektivavtal som garant för att nå sociala krav och Sveriges rätt att ratificera ILO 94 borde det betraktas som ett ingrepp på den svenska arbetsmarknadsmodellen. Regeringen bör därför uppmanas att i EU verka för att undanröja eventuella hinder för beslut om krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling. Detta bör riksdagen sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 29 oktober 2006

Josefin Brink (v)

Torbjörn Björlund (v)

Kent Persson (v)

Alice Åström (v)

Kalle Larsson (v)

Gunilla Wahlén (v)